

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه : صمدی، علی، ۱۳۴۳-
عنوان و نام پدیدآور : کودکان دارای اتیسم: راهنمای آموزش برای والدین و
مربیان / نویسنده: سیدعلی صمدی.
مشخصات نشر : تهران: دوران، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری : ۳۷۹ ص.
شابک : 978-600-6208-36-7
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا.
موضوع : کودکان اتیسمی
موضوع : والدین کودکان اتیسمی
رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۲ ص ۸۶/۵۰۶ RJ
رده‌بندی دیویی : ۹۲۸۵۸۸۲/۶۱۸
شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۷۰۰۰۹

کودکان دارای اُتیسْم
راهنمای آموزش برای والدین و مربیان

نویسنده

دکتر سیدعلی صمدی

نشر دوران

نشر دیوار

www.didavarbook.com
info@didavarbook.com

کودکان دارای اُنیسم
راهنمای آموزش برای والدین و مربیان

نویسنده
دکتر سیدعلی صمدی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۲، چاپ دوم: بهار ۱۳۹۵
چاپ سوم: زمستان ۱۳۹۵، چاپ چهارم: زمستان ۱۳۹۶
۲۱۰ نسخه

صفحه‌آرایی علم روز: مسعود فیروزخانی
چاپ و صحافی: چاپ دیجیتال دیدآور
حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

شابک ۷-۳۶-۶۲۰۸-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰-۶۲۰۸-۳۶-۷ ISBN 978-600-6208-36-7
مرکز پخش:

کتاب دیدآور

خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان روانمهر، پلاک ۸۴، ساختمان دیدآور، طبقه اول
تلفن: ۶۶۹۵۴۷۴۸ (۸ خط) / تلفکس ۶۶۹۶۱۷۴۸
قیمت: ۲۸۰۰۰۰ ریال

تقدیم به:

سامان، ساسان، ترو، کاوه، سردار، سیامند، هژیر، هاوژین،
رویین، سالار، منیر و سوشیان عزیزم، زنان و مردانی که در
نگاه من هنوز بچه‌هایی هستند که هیجان زده و مشتاق منتظر
برگشت من از سفر بودند...

و به هانیتا که به زودی به جمع بزرگسالان خواهد

پیوست.

فهرست

مقدمه..... ۲۳

بخش اول

کلیاتی در مورد اختلالات طیف اُتیسْم ۲۵

فصل ۱ - تاریخچه اُتیسْم..... ۲۷

- علائم اختلالات طیف اُتیسْم... ۳۲ • رشد اجتماعی... ۳۲ • زبان و ارتباط... ۳۳ • شیوه‌های متفاوت تفکر و توانایی محدود تخیل... ۳۳ • اُتیسْم در ویرایش ۵ کتاب راهنمای تشخیصی و آماری بیماری‌های روانی... ۳۸ • معیارهای تشخیصی... ۳۸ • تعیین میزان شدت اختلال در زمان تشخیص... ۳۹ • تعیین شدت در حال حاضر... ۴۰ • در زمان تشخیص موارد زیر باید مشخص شوند... ۴۱

فصل ۲ - روش‌های انجام مداخله در اختلالات طیف اُتیسْم..... ۴۳

- مداخلات روانی - آموزشی... ۴۴ • ویژگی‌ها و محیط... ۴۵ • برنامه‌های انفرادی... ۴۶ • ارائه اطلاعات بصری... ۴۶ • رفتارهای مناسب... ۴۶ • تعدیل مواد آموزشی... ۴۶ • ارتباط اجتماعی... ۴۷ • نتایج مربوط به کاربردهای آموزشی... ۴۷ • مداخلات زیستی - دارویی... ۴۷ • مداخلات مکمل... ۴۹ • شیوه منتخب و ترکیبی (گزینشی)... ۴۹ • مداخلات روانی آموزشی و استفاده از دیدگاه آموزشی در کاربرد سایر مداخلات... ۴۹ • استفاده از مداخلات رفتاری، رشدی و سایر روش‌های آموزشی... ۵۱ • طرح درس ویژگی‌ها و ضروریات... ۵۱ • طرح درس... ۵۲ • تعیین اهداف کلی... ۵۳ • تعیین اهداف رفتاری... ۵۴ • گزینش محتوا، شیوه‌ها، پیش‌بینی رسانه‌ها، وسایل و مواد آموزشی مناسب با اهداف... ۵۶ • تعیین نظام ارزشیابی... ۵۷ • اهداف حیطه شناختی... ۵۸ • طبقه‌بندی اهداف حیطه عاطفی... ۵۹ • طبقه‌بندی اهداف حیطه روانی - حرکتی... ۵۹ • برنامه آموزشی انفرادی... ۶۱ • نمونه‌ای از یک برنامه آموزش انفرادی... ۶۳ • ارزیابی از روند مداخلات آموزشی... ۶۷

بخش دوم

انجام مداخله در اختلالات طیف اُتیسْم ۶۹

فصل ۳ - تحلیل رفتار کاربردی ABA..... ۷۱

کاربرد نظریه‌های یادگیری در آموزش از دیدگاه اسکینر... ۷۲ • ویژگی‌های علم تحلیل رفتار و علت استفاده از آن در زمینه افراد دارای اُتیسْم... ۷۴ • سیستم ژتونی... ۷۷ • پازل تصویری... ۷۸ • میزان کوشش لازم برای دریافت تقویت کننده... ۷۹ • تقویت کننده در کجا به فرد ارائه می‌شود؟... ۸۱ • استفاده از عکس... ۸۱ • چرا باید فعالیت درخواست شده انجام شود؟... ۸۲ • گام‌های لازم برای تدوین برنامه براساس دیدگاه تحلیل رفتار... ۸۲

فصل ۴ - روش تیچ..... ۹۱

اصول برنامه تیچ... ۹۳ • ارزیابی... ۹۴ • شیوه‌های یادگیری افراد دارای اختلالات طیف اُتیسْم... ۹۵ • شواهد پژوهشی موجود... ۱۰۰ • فضای فیزیکی... ۱۰۱ • کنترل محرک‌ها... ۱۰۲ • سئوالاتی که در زمان طراحی فضای آموزشی باید پرسیده شود عبارتند از: ... ۱۰۳ • نکات مهم و قابل توجه در روش تیچ... ۱۰۳ • برنامه‌های روزانه... ۱۰۴ • انواع برنامه‌ها... ۱۰۴ • لیست‌های تهیه شده از مجموعه‌ای از تصاویر... ۱۰۵ • کارت‌ها و لیست‌های نوشتاری... ۱۰۵ • سیستم‌های کاری انفرادی... ۱۰۶ • برنامه‌ریزی درسی با استفاده از روش TEACCH... ۱۰۶ • تکنیک‌ها و راهکارهایی کلی برای آموزش کودکان دارای اُتیسْم با استفاده از روش تیچ... ۱۰۸

فصل ۵ - شیوه برقراری ارتباط با استفاده از تصویر (پکس)..... ۱۱۵

مراحل برنامه پکس... ۱۲۰ • شواهد پژوهشی موجود... ۱۲۳

فصل ۶ - حمایت‌های بصری..... ۱۲۷

نوع تصویر و یا عکس مورد استفاده... ۱۳۱ • مدت زمان و دوام محرک‌های مورد استفاده در حمایت‌های بصری... ۱۳۳ • قابل حمل بودن... ۱۳۴ • وضوح وسیله مورد استفاده... ۱۳۵ • تناسب حمایت بصری مورد استفاده با سن فرد... ۱۳۶ • سهولت استفاده از حمایت بصری... ۱۳۶ • موارد احتمالی مورد نیاز... ۱۳۷ • انواع حمایت‌های بصری... ۱۳۸ • راهنمایی‌های کلی برای انتخاب حمایت‌های بصری... ۱۴۲ • مواد عینی و قابل دستکاری... ۱۴۳ • استفاده از تصویر در آموزش افراد دارای اختلالات طیف اُتیسْم... ۱۴۴ • استفاده از نمادهای تصویری برای برقراری ارتباط... ۱۴۵ • یادیارها... ۱۴۷ • کارت‌های پاور... ۱۴۸ • چه زمانی می‌توان از کارت‌های پاور استفاده کرد؟... ۱۴۹ • اجزاء تشکیل دهنده کارت‌های پاور و استراتژی‌های مربوط به آن... ۱۴۹ • نمونه‌ای از کارت‌های پاور... ۱۵۰ • استفاده از کارت‌های پاور... ۱۵۱ • کارت‌های کمکی و نمودارها... ۱۵۴ • کارت‌های شناسایی عکس‌دار... ۱۵۶ • کارت‌های شماره... ۱۵۶ • کارت‌های علامتی... ۱۵۸ • کارت‌های کمکی... ۱۵۹ • کارت‌های عکس‌دار... ۱۵۹ • داستان‌های اجتماعی... ۱۵۹ • عصبانی شدن... ۱۶۴ • مکالمه به شکل تصویرهای پشت سر هم همراه با متن... ۱۶۶ • داستان‌های مربوط به اندیشیدن... ۱۶۹ • مهارت‌های مربوط به تعامل اجتماعی... ۱۷۴ • آغازگری‌های دو جانبه

- اجتماعی... ۱۷۴ • متون نوشته شده... ۱۷۴ • الگودهی رفتاری از طریق ویدئو... ۱۷۵ • کارت‌های کمکی... ۱۷۵ • مدیریت دوستی... ۱۷۵ • عکس و ویدئو... ۱۷۶ • کتاب‌های مصور مربوط به مهارت‌های اجتماعی... ۱۷۷ • الگودهی اجتماعی از طریق ویدئو... ۱۷۷ • الگودهی برای انجام مکالمه با استفاده از ویدئو... ۱۷۸ • تقویم‌ها... ۱۷۹ • نمادهای بصری مفهوم زمان... ۱۷۹ • زمان‌سنج‌ها... ۱۷۹ • بیان مقاطع زمانی موجود در یک روز... ۱۸۴ • بیان زمان... ۱۸۴ • سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی... ۱۸۵ • جدول فعالیت‌ها... ۱۸۵ • زبان اشاره... ۱۸۶ • سازمان‌دهنده‌های گرافیکی... ۱۸۷ • نمودارها... ۱۹۶ • سازمان‌دهنده هزارپایی... ۱۹۶ • نوارهایی با جملات نوشته شده... ۱۹۷ • سیاهه‌های مختلف... ۱۹۸ • عکس و تصویر... ۱۹۹ • کدگذاری براساس رنگ... ۱۹۹ • چگونگی استفاده از حمایت‌های بصری برای ارتقاء سطح ارتباطی فرد... ۲۰۳ • چند توصیه کلی... ۲۰۴ • حمایت‌های بصری و زبان‌آموزی... ۲۰۴ • ادراک زبان... ۲۰۷ • واج‌شناسی یا فونولوژی... ۲۰۷ • استفاده از نمودار و یا فلش‌کارت... ۲۰۷ • زبان بیانی... ۲۰۹ • کتابچه تصویری دستور زبان... ۲۱۰ • بلوک‌های رنگی و یا علامت‌های نقطه‌ای... ۲۱۰ • مکالمه... ۲۱۲ • علائم تصویری... ۲۱۲ • عملگرایی... ۲۱۳ • چه کسی؟... ۲۱۶ • نمودار اسامی... ۲۱۷ • سازمان‌دهنده تصویری... ۲۱۸ • چه چیزی؟... ۲۱۸ • مثال‌های مربوط به مهارت‌های زندگی روزمره... ۲۱۹ • استفاده از رنگ برای برجسته‌تر کردن نکاتی که ممکن است فراموش شوند... ۲۲۰ • دفترچه مربوط به تکالیف... ۲۲۲ • تهیه لیست... ۲۲۲ • کدگذاری با استفاده از رنگ... ۲۲۴ • استفاده از کاغذهای رنگی پشت چسب‌دار... ۲۲۴ • استفاده از اشیاء... ۲۲۵ • مثال‌های بیشتری در ارتباط با فعالیت‌های درسی... ۲۲۶ • شماره‌ها و نقطه... ۲۲۶ • نقاشی کردن... ۲۲۷ • حمایت‌های بصری برای نگارش... ۲۲۷ • فلش‌کارت‌های یادآور... ۲۲۸ • محل قرارگیری... ۲۲۹ • نمودار مربوط به محل نشستن... ۲۲۹ • استفاده از برجسب... ۲۳۰ • علائم گرافیکی و استفاده از کدگذاری براساس رنگ برای نشان‌دادن محل قرارگیری فرد... ۲۳۲ • چرایی؟... ۲۳۳ • سازمان‌دهنده‌های گرافیکی... ۲۳۳ • استفاده از تصویر... ۲۳۴ • استفاده از چک لیست‌ها برای تقویت حافظه... ۲۳۴ • نحوه استفاده از این برنامه آموزشی... ۲۳۶ • برنامه‌ریزی برای افزایش توانایی حافظه... ۲۳۷ • برنامه‌های نوشته شده و یا مصور... ۲۴۰ • تهیه چک لیست و سیاهه انجام کار... ۲۴۰ • تکنولوژی نوین در خدمت برنامه‌ریزی... ۲۴۳ • سازمان‌دهنده قرص... ۲۴۴ • فعالیت‌های متشکل از گام‌های مختلف... ۲۴۵ • حمایت از ادراک دیدگاه‌های تاریخی... ۲۴۸ • سازمان‌دهنده گرافیکی و استفاده از گاهشمار... ۲۴۸ • مهارت‌های ریاضی... ۲۴۹ • استفاده از وسایل عینی... ۲۵۰ • چرتکه... ۲۵۱ • ستون‌های گرافیکی... ۲۵۱ • شیوه‌های نوشتاری... ۲۵۲ • برجسته کردن کلمات مهم... ۲۵۲ • سازمان‌دهنده‌های گرافیکی... ۲۵۳ • خواندن... ۲۵۳ • استفاده از نقطه‌های رنگی... ۲۵۴ • شماره‌گذاری متن... ۲۵۴ • خط نگه‌داری با استفاده از خط‌کش... ۲۵۵ • نگارش... ۲۵۵ • حمایت‌های بصری برای کمک به کودکان در آغاز نگارش... ۲۵۶ • سازمان‌دهنده‌های گرافیکی برای متون نوشتاری... ۲۵۷ • حفظ انرژی ذهنی... ۲۵۸ • کدگذاری با استفاده از رنگ به منظور پیگیری توجه فرد... ۲۵۸ • زبان اشاره به منظور پیگیری توجه فرد... ۲۶۰ • ایجاد تنوع در حمایت‌های بصری برای تداوم توجه... ۲۶۱ • برجسته‌کننده‌های رنگی، برای پیگیری توجه... ۲۶۱ • انعکاس نکات کلیدی و قاب کردن آنها... ۲۶۱ • حفظ توجه در زمان پردازش

اطلاعات... ۲۶۲ • استفاده از آیکون و یا شمایل‌ها... ۲۶۲ • برجسته‌سازی... ۲۶۳ • نگارش راهنما... ۲۶۳ • سازمان‌دهنده گرافیکی... ۲۶۳ • تداوم توجه در زمان انجام کار... ۲۶۵ • قرارداد و فرم‌های نوشتاری... ۲۶۵ • اصول مهم و پایه‌ای برای ارائه تقویت‌کننده... ۲۶۷ • تقویت‌کننده‌های عینی و آشکار... ۲۶۸ • اشیاء یا تصویر... ۲۶۸ • نمودار تکلیف... ۲۶۹ • نظام‌هایی که از پول به عنوان نوعی تقویت‌کننده استفاده می‌کنند... ۲۷۱ • چه کسی تقویت را ارائه می‌کند؟... ۲۷۲ • زمان ارائه تقویت... ۲۷۳ • جدول فعالیت... ۲۷۳ • کدگذاری با استفاده از رنگ... ۲۷۵ • استفاده از زمان‌سنج‌ها و یا ساعت... ۲۷۵ • مهارت‌های غیرتعاملی حیطه اجتماعی... ۲۷۷ • جدول فعالیت تعامل اجتماعی... ۲۷۷ • الگودهی از طریق ویدئو... ۲۷۸ • ادراک اجتماعی در زمان حضور در جمع... ۲۷۸ • راهنماهای مصور... ۲۷۸ • بازی... ۲۷۹ • توانایی‌های عاطفی... ۲۷۹ • نمودارهای عاطفی... ۲۸۰ • همدلی... ۲۸۱ • استفاده از عکس... ۲۸۱ • سازمان‌دهنده گرافیکی... ۲۸۱ • الگودهی از طریق ویدئو... ۲۸۳ • مدیریت بحران... ۲۸۳ • مکالمه به شیوه تصویرهای پشت سرهم... ۲۸۳ • الگودهی از طریق ویدئو... ۲۸۳ • استراتژی‌های مربوط به استفاده از حمایت‌های بصری و نمونه‌هایی از برنامه‌های مربوط به حمایت‌های بصری... ۲۸۵ • حذف حمایت‌های بصری... ۲۸۷ • روش‌های حذف حمایت‌های بصری... ۲۸۸ • حذف حمایت براساس اندازه... ۲۸۹ • حذف براساس تیوگرافی... ۲۸۹ • حذف حمایت با استفاده از حذف یک جزء... ۲۸۹ • حذف حمایت بصری با استفاده از چندین جزء... ۲۹۰ • حذف حمایت‌های بصری با استفاده از کوشش... ۲۹۰ • حذف حمایت‌های بصری با استفاده از تأخیر زمانی... ۲۹۱ • حذف بخش‌های حمایت ارائه شده با حرکت به سمت حمایت‌های معمول و جدول‌های تقویتی مرسوم... ۲۹۱ • حذف حمایت بصری با استفاده از روش آموزش نظارت بر خورد... ۲۹۲ • دشواری در حذف حمایت‌های بصری... ۲۹۲

فصل ۷ - یکپارچگی حسی ۲۹۳

تاریخچه کاربرد انسجام حسی به عنوان روشی برگرفته از علوم عصبی... ۲۹۵ • اختلالات مربوط به انسجام حسی... ۲۹۶ • سطح عملکردی که به‌طور غیرعادی بالاتر و یا پایین‌تر از دیگر کودکان است... ۲۹۷ • ارزیابی در انسجام حسی... ۲۹۷ • اندازه و ساختار مغز در اختلالات طیف اُتیسْم... ۲۹۹ • سرنخ‌های اولیه اُتیسْم در مغز... ۳۰۰ • رشد اُتیسْم از دیدگاه علوم اعصاب... ۳۰۰ • مداخله به شیوه انسجام حسی برای فرد دارای اُتیسْم... ۳۰۱ • مزیت‌های انجام مداخله با استفاده از روش انسجام حسی... ۳۰۳ • نقش والدین در برنامه انسجام حسی... ۳۰۴ • روش‌های پیشنهادی برای ایجاد نظامی یکپارچه از حواس مختلف... ۳۰۸ • ملزومات انجام روش انسجام حسی... ۳۰۹ • لذت بخش بودن فعالیت‌ها... ۳۰۹ • نکته‌هایی در ارتباط با روش انسجام حسی... ۳۱۳ • رژیم حسی... ۳۱۷

فصل ۸ - تعامل همه‌جانبه ۳۲۵

چگونگی اجرای روش تعامل همه‌جانبه... ۳۲۹ • مفهوم "باز بودن و در نظر نگرفتن یک تکلیف و یا وظیفه" برای مراجع... ۳۳۰ • مفهوم "نشان دادن واکنش در برابر فعالیت‌های فرد"... ۳۳۰ • مفهوم "بازی‌های تعاملی" در روش تعامل همه‌جانبه... ۳۳۱ • اصل استفاده از "لمس" و "هدایت فیزیکی"

در ضمن کار با افراد دارای اختلالات ذهنی شدید و اُتیسسم... ۳۳۱ • اصل "تناسب برنامه با سن"
مراجع... ۳۳۲ • تعامل همه‌جانبه و روش‌های آموزشی برگرفته از آن... ۳۳۲ • آغاز برنامه تعامل
همه‌جانبه... ۳۳۶ • مشکلات احتمالی... ۳۴۰ • ثبت و نگهداری اطلاعات - نگهداری و ارزیابی
اطلاعات مربوط به پیشرفت... ۳۴۰ • حصول اطمینان از پاسخ‌دهی کل محیط به فعالیت‌های فرد... ۳۴۰
• نحوه ثبت و نگهداری اطلاعات در تعامل همه‌جانبه... ۳۴۱ • راهنمایی‌هایی برای اجرای درست
برنامه... ۳۴۳ • مشاهدات ثانویه و یافته‌های پژوهشی در تعامل همه‌جانبه... ۳۴۷ • جمع‌بندی و
نتیجه‌گیری نهایی در مورد روش تعامل همه‌جانبه... ۳۵۱ • توسعه واکنش‌ها به شکل رعایت نوبت و
انتقال آن به فرصت‌های دیگری برای یادگیری... ۳۵۴ • جمع‌بندی و خلاصه... ۳۵۷

فهرست منابع - منابع انگلیسی و فارسی ۳۶۷

نمایه - فهرست موضوعی ۳۷۱

نمایه - فهرست نام اشخاص و مکان‌ها ۳۷۷

فهرست تصاویر

- تصویر شماره ۱. مدل رفتاری و توصیف اثر پیامدها بر کاهش و یا افزایش رفتار..... ۷۳
- تصویر شماره ۲. نحوه قرارگیری مربی و کودک در روش تحلیل رفتار کاربردی..... ۷۶
- تصویر شماره ۳. ارائه نوع تقویت‌کننده و شرایط دریافت آن با استفاده از روش ژتونی..... ۷۸
- تصویر شماره ۴. اطلاع‌رسانی در مورد زمان دریافت تقویت. پازل نمونه‌ای که به فرد اطلاع می‌دهد فقط ده بخش از کار باقی مانده است..... ۷۸
- تصویر شماره ۵. مثالی از استفاده سکه در نظام ژتونی و دریافت تقویت‌کننده..... ۷۹
- تصویر شماره ۶. استفاده از زمان‌سنج برای نشان دادن میزان فاصله از تقویت‌کننده..... ۸۰
- تصویر شماره ۷. استفاده از تصویر برای افزایش سطح انگیزش دانش آموز دارای اُتیسسم به منظور اتمام تکلیف..... ۸۲
- تصویر شماره ۸. نمونه‌ای از یک برنامه بصری با استفاده از رنگ و تصویر..... ۹۸
- تصویر شماره ۹. وابسته کردن فعالیت‌های مورد علاقه به فعالیت‌هایی که فرد کمتر دوست دارد به دو شیوه استفاده از تصویر و استفاده از شیء واقعی..... ۹۸
- تصویر شماره ۱۰. نمونه‌ای از یک برنامه بصری با استفاده از رنگ و نوشته..... ۹۹
- تصویر شماره ۱۱. فضای آموزشی دارای ساخت با استفاده از روش تیچ..... ۱۰۱
- تصویر شماره ۱۲. سازمان‌دهی فضای انفرادی در روش تیچ (الف)..... ۱۰۱
- تصویر شماره ۱۳. سازمان‌دهی فضای انفرادی در روش تیچ (ب)..... ۱۰۲
- تصویر شماره ۱۴. کنترل محرک‌ها با استفاده از ایجاد مانع در روش تیچ..... ۱۰۲
- تصویر شماره ۱۵. دو برنامه انفرادی برای خانه..... ۱۰۴
- تصویر شماره ۱۶. برنامه انفرادی برای احتیاط در خارج از خانه و مدرسه..... ۱۰۵

- تصویر شماره ۱۷. روش پکس (ارتباط از طریق تبادل تصویر) ۱۱۶
- تصویر شماره ۱۸. سی دی مربوط به آموزش برنامه پکس ۱۱۶
- تصویر شماره ۱۹. همکاری سه نفر برای آغاز برنامه پکس ۱۱۷
- تصویر شماره ۲۰. تعدادی از نمادهای تصویری مورد استفاده در برنامه پکس ۱۱۸
- تصویر شماره ۲۱. ساختن پازل از تقویت‌کننده دلخواه فرد برای آموزش مفهوم انتظار کشیدن و توالی ۱۴۶
- تصویر شماره ۲۲. نمونه‌ای از پازل نوشتاری ۱۴۶
- تصویر شماره ۲۳. برنامه تقویتی با استفاده از فرد ارائه‌دهنده تقویت‌کننده ۱۴۷
- تصویر شماره ۲۴. کارت‌های تجاری پاور ۱۴۹
- تصویر شماره ۲۵. استفاده از کارت‌های پاور برای کمک به فرد در انجام مکالمه ۱۵۱
- تصویر شماره ۲۶. نمونه‌ای از یک کارت پاور معلم ساخته برای تقویت توان برقراری ارتباط ۱۵۲
- تصویر شماره ۲۷. نمونه‌ای از کارت‌های پاور برای آموزش توالی یک رفتار به افراد دارای اُتسم ۱۵۲
- تصویر شماره ۲۸. پوستری برای یادآوری قواعد کلاس به دانش‌آموزان ۱۵۴
- تصویر شماره ۲۹. یادآوری ممنوعیت به دانش‌آموز در زمان حضور فرد دیگری در دستشویی و فعالیت‌های ممنوع در کلاس ۱۵۵
- تصویر شماره ۳۰. تصویر کارت شناسایی برای شناسایی معلم‌ها و مربی‌های مختلفی که کودکان دارای اُتسم با آنها سروکار دارد ۱۵۶
- تصویر شماره ۳۱. استفاده از کارت‌های اعداد برای آموزش جمع دارای انتقال ۱۵۷
- تصویر شماره ۳۲. کارت‌های پیشنهادی علامتی برای خبردهی و افزایش توجه افراد دارای اُتسم به اتفاقات و مسائل پیرامون ۱۵۸
- تصویر شماره ۳۳. کتاب مربوط به چگونگی نگارش داستان‌های اجتماعی ۱۶۰
- تصویر شماره ۳۴. نمونه‌ای از داستان اجتماعی برای دانش‌آموزی که نیازمند رفتن به مطب پزشک است ۱۶۵
- تصویر شماره ۳۵. داستان اجتماعی نحوه انجام مکالمه با یک دوست ۱۶۷
- تصویر شماره ۳۶. مکالمه به شکل تصویرهای پشت سرهم همراه با متن، با استفاده از تصاویر ساده و رنگ کردن متن ۱۷۰
- تصویر شماره ۳۷. مثالی از داستان‌های مربوط به تفکر ۱۷۱
- تصویر شماره ۳۸. کاربرد داستان‌های مربوط به تفکر برای آموزش امور بهداشتی ۱۷۲
- تصویر شماره ۳۹. کاربرد داستان‌های مربوط به تفکر برای آموزش امور بهداشتی با استفاده ۱۷۳

- از تصاویر بسیار ساده. ....
- تصویر شماره ۴۰. نمونه‌ای از داستان‌های تصویری. ۱۷۶
- تصویر شماره ۴۱. علامتی که نشان‌دهنده رعایت نوبت است. ۱۷۷
- تصویر شماره ۴۲. ساعت شنی برای نشان دادن زمان مورد نظر برای انجام یک تکلیف به دانش‌آموز. ۱۸۰
- تصویر شماره ۴۳. آمادگی برای شروع فعالیت درسی با استفاده از برنامه پاورپوینت. ۱۸۰
- تصویر شماره ۴۴. زمان‌سنج آشپزخانه و زمان مشخص شده برای انجام کار با استفاده از رنگ. .. ۱۸۱
- تصویر شماره ۴۵. زمان‌سنج تجاری که با استفاده از نظام کدگذاری رنگ در آن به کودک نشان داده می‌شود که چه میزان زمان برای انجام تکالیف باقی مانده است. .. ۱۸۱
- تصویر شماره ۴۶. نمونه‌ای از تقویم ماهیانه. ۱۸۲
- تصویر شماره ۴۷. برنامه ماهیانه با استفاده از تقویم برای کمک به درک مفهوم زمان. ۱۸۳
- تصویر شماره ۴۸. آموزش مفهوم با استفاده از تصویر. ۱۹۱
- تصویر شماره ۴۹. نمودار ون برای مقایسه تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود میان گیاهان و جانوران. ۱۹۲
- تصویر شماره ۵۰. سازمان‌دهنده گرافیکی برای تسهیل یک مکالمه تلفنی با یک دوست. ۱۹۴
- تصویر شماره ۵۱. استفاده از حمایت بصری هزارپا برای آموزش دستورزبان صحیح به دانش‌آموزان دارای اُتسیم. ۱۹۷
- تصویر شماره ۵۲. کدگذاری براساس رنگ. ۲۰۰
- تصویر شماره ۵۳. استفاده از فلش کارت برای آموزش حرف ل. ۲۰۸
- تصویر شماره ۵۴. آموزش صداهاى موجود در کلمه پسر. ۲۰۸
- تصویر شماره ۵۵. آموزش صداهاى موجود در کلمه پسر به اضافه خود کلمه. ۲۰۹
- تصویر شماره ۵۶. آموزش صداهاى موجود در کلمه پسر به اضافه خود کلمه و شکل حروف آن. ۲۰۹
- تصویر شماره ۵۷. کتابچه تصویری دستورزبان (الف). ۲۱۰
- تصویر شماره ۵۸. کتابچه تصویری دستورزبان (ب). ۲۱۰
- تصویر شماره ۵۹. کتابچه تصویری دستورزبان (ج). ۲۱۰
- تصویر شماره ۶۰. استفاده از بلوک‌های رنگی برای افزایش سطح حمایت‌ها. ۲۱۱
- تصویر شماره ۶۱. استفاده از دایره‌های برجسته رنگی برای افزایش سطح حمایت‌ها. ۲۱۱
- تصویر شماره ۶۲. استفاده از فونت رنگی و یا فونت‌های متفاوت برای جداسازی بخش‌های مختلف جمله از نظر دستوری. ۲۱۲
- تصویر شماره ۶۳. یادآوری برنامه ۲۴ ساعته یک فرد دارای اُتسیم با استفاده از نوشته و تصویر. ... ۲۱۳

- تصویر شماره ۶۴. کارت‌های شناسایی که بایستی به گردن انداخته شوند و یا بر روی سینه نصب شوند تا افراد در کنفرانس‌ها مشخص و شناسایی شوند. ۲۱۴
- تصویر شماره ۶۵. کارت‌های شناسایی عکس‌دار برای قرار گرفتن در کنار میز دانش‌آموز برای کمک به سایر دانش‌آموزان دارای اُتیس‌م در یادآوری نام سایر همکلاسی‌ها. ۲۱۷
- تصویر شماره ۶۶. محل نشستن بچه‌ها در کلاس. ۲۰۵
- تصویر شماره ۶۷. پرونده‌های جیب‌دار برای کمک به یادآوری تکالیفی که فرد در خانه انجام می‌دهد. از رنگ‌های مختلف می‌توان برای موضوعات درسی متفاوت استفاده کرد. ۲۱۹
- تصویر شماره ۶۸. استفاده از برجسب‌زدن برای کمک به یادآوری بخش‌های مختلف بدن. ۲۲۰
- تصویر شماره ۶۹. برجسته‌سازی مطالب ذکر شده در کتاب درسی با استفاده از رنگ. ۲۲۰
- تصویر شماره ۷۰. جداسازی مطالب درسی مهم، کمتر مهم و نیز تکالیفی که فرد باید انجام دهد با استفاده از جداسازی مطالب توسط مقوا و کاغذهای رنگی. ۲۲۱
- تصویر شماره ۷۱. برجسته‌سازی مطالب برای جلوگیری از فراموشی و تقویت حافظه دانش‌آموز با استفاده از شماره‌گذاری، اشکال رنگی و نیز گیره‌هایی در اندازه‌های مختلف. ۲۲۱
- تصویر شماره ۷۲. لیست‌های انجام کار برای خرید برای افراد دارای توان خواندن و فاقد توانایی خواندن. ۲۲۳
- تصویر شماره ۷۳. آموزش استفاده از لباسشویی به وسیله رنگ قرمز و علائمی که باید روبه‌روی هم تنظیم شوند. ۲۲۴
- تصویر شماره ۷۴. ورق‌های رنگی پشت چسب‌داری که به نام تجاری «پُست‌ایت» مشهور هستند. ... ۲۲۵
- تصویر شماره ۷۵. شبکه‌ی عددی تشکیل شده برای آموزش جدول ضرب تا عدد ۶. .... ۲۲۶
- تصویر شماره ۷۶. استفاده از نقطه برای آموزش عدد. ۲۲۶
- تصویر شماره ۷۷. استفاده از نقاشی برای آموزش املاي کلمه ماشين. ۲۲۷
- تصویر شماره ۷۸. استفاده از نقاشی برای آموزش املاي کلمه "نگاه". ۲۲۷
- تصویر شماره ۷۹. استفاده از موارد بسیار آشنا برای به‌یاد آوردن مراحل انجام یک کار. در این مثال از همبرگر استفاده شده است. ۲۲۸
- تصویر شماره ۸۰. استفاده از نمودار برای مشخص کردن محل نشستن افراد در کلاس درس یا محیط آموزشی (دانش‌آموزان فاقد مهارت خواندن). ۲۲۹
- تصویر شماره ۸۱. استفاده از نمودار برای مشخص کردن محل نشستن افراد در کلاس درس (دانش‌آموزان مراحل اول دبستان). ۲۳۰

- تصویر شماره ۸۲. استفاده از نمودار برای مشخص کردن محل نشستن افراد در کلاس درس
 ۲۳۰ ..... (دانش آموزان مسلط به مهارت خواندن) .
- تصویر شماره ۸۳. مشخص کردن محل نگهداری وسایل شخصی در خانه. ۲۳۱
- تصویر شماره ۸۴. مشخص کردن محل نگهداری وسایل آشپزخانه. ۲۳۱
- تصویر شماره ۸۵. سازمان دهنده گرافیکی برای بیان چرایی قانون سکوت در کلاس درس در
 هنگام تدریس معلم به دانش آموز دارای اُتیسزم. ۲۳۳
- تصویر شماره ۸۶. آموزش مزایای مرتب بودن و مشکلات نامرتب بودن با استفاده از تصویر. ۲۳۴
- تصویر شماره ۸۷. راهنمای پخت نان شیری. ۲۳۶
- تصویر شماره ۸۸. گام‌های مربوط به وارد شدن به برنامه word در Window 7. .... ۲۳۷
- تصویر شماره ۸۹. چک لیست تصویری انجام کارهای روزانه (الف). ۲۴۱
- تصویر شماره ۹۰. چک لیست تصویری انجام کارهای روزانه (ب). ۲۴۲
- تصویر شماره ۹۱. تکنولوژی نوین برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های فرد. پام پایلوت‌ها. ۲۴۳
- تصویر شماره ۹۲. استفاده از سررسید برای یادآوری تکالیف و فعالیت‌ها. ۲۴۳
- تصویر شماره ۹۳. استفاده از تولیدات تجاری مختلف برای یادآوری امور و فعالیت‌ها. ۲۴۴
- تصویر شماره ۹۴. سازمان‌دهنده قرص. ۲۴۴
- تصویر شماره ۹۵. توالی تصویر همراه با سایر حمایت‌های بصری. ۲۴۵
- تصویر شماره ۹۶. راهنمای سلسله مراتب تصویری و نوشتاری تهیه ماکارونی. ۲۴۷
- تصویر شماره ۹۷. گاه‌شمار نشان‌دهنده مراحل رشد کودک. ۲۴۹
- تصویر شماره ۹۸. استفاده از ابزار و وسایل عینی در آموزش مفاهیم ریاضی. ۲۵۰
- تصویر شماره ۹۹. چرتکه برای کمک به عینی کردن محاسبات عددی. ۲۵۱
- تصویر شماره ۱۰۰. استفاده از کاغذ خط‌دار معمولی برای هدایت بصری دانش‌آموزان دارای
 اُتیسزم در دنبال کردن ارزش عددی. ۲۵۲
- تصویر شماره ۱۰۱. سازمان‌دهنده گرافیکی برای آموزش مفهوم ضرب. ۲۵۳
- تصویر شماره ۱۰۲. سازمان‌دهنده گرافیکی برای آموزش مفهوم ضرب با اندکی حمایت بیشتر. ۲۵۴
- تصویر شماره ۱۰۳. استراتژی‌های بصری برای حمایت از نگارش ۱. .... ۲۵۶
- تصویر شماره ۱۰۴. استراتژی‌های بصری برای حمایت از نگارش ۲. .... ۲۵۶
- تصویر شماره ۱۰۵. سازمان‌دهنده گرافیکی برای کمک به نگارش یک متن. ۲۵۷
- تصویر شماره ۱۰۶. دو نمونه ابزار تجاری و معلم‌ساخته برای استفاده از رنگ به منظور هدایت
 میزان توجه و تمرکز دانش‌آموزان دارای اُتیسزم. ۲۵۹
- تصویر شماره ۱۰۷. پوستر راهنمای کدهای مورد استفاده برای هدایت توجه کودک (با استفاده
 از رنگ) ۲۵۹

- تصویر شماره ۱۰۸. پوستر راهنمای کدهای مورد استفاده برای هدایت توجه کودک (بدون استفاده از رنگ). ۲۵۹
- تصویر شماره ۱۰۹. کارت‌های پیشنهادی علامتی و زبان اشاره "نگاه کن" برای افزایش توجه دانش‌آموز. ۲۶۰
- تصویر شماره ۱۱۰. کارت‌های پیشنهادی علامتی و زبان اشاره "گوش کن" برای افزایش توجه دانش‌آموز. ۲۶۰
- تصویر شماره ۱۱۱. کارت‌های پیشنهادی علامتی و زبان اشاره "ایست" برای افزایش توجه دانش‌آموز. ۲۶۱
- تصویر شماره ۱۱۲. برجسته‌سازی مطالب با استفاده از نرم‌افزار Word. ۲۶۲
- تصویر شماره ۱۱۳. برجسته‌سازی مطالب با استفاده از رنگ. ۲۶۳
- تصویر شماره ۱۱۴. نمونه‌ای از تقویت‌کننده بدون استفاده از نوشته و یا حمایت بصری دیگر. ۲۶۸
- تصویر شماره ۱۱۵. نمونه‌ای از تقویت‌کننده با استفاده از تصویر و نام. ۲۶۹
- تصویر شماره ۱۱۶. نمونه‌ای از تقویت‌کننده با استفاده از تصویر و ذکر شرایط دریافت آن. ۲۶۹
- تصویر شماره ۱۱۷. جدول تقویتی همراه با میزان فعالیت‌های درخواستی برای دریافت پاداش نهایی. ۲۷۰
- تصویر شماره ۱۱۸. جدول تقویتی مبتنی بر دریافت پول برای دریافت تقویت‌کننده‌های در یک برنامه روزانه، هفتگی و ماهیانه. ۲۷۱
- تصویر شماره ۱۱۹. هدف نهایی یک دانش‌آموز در بخش حرفه و میزان پول مورد نیاز برای رسیدن به هدف مشخص شده است. ۲۷۲
- تصویر شماره ۱۲۰. استفاده از برگه‌های کلاسور برای نشان‌دادن مراحل برنامه. ۲۷۳
- تصویر شماره ۱۲۱. برنامه فعالیت‌ها و زمان دریافت تقویت‌کننده با استفاده از نوار ولکرو. ۲۷۴
- تصویر شماره ۱۲۲. نمونه‌های تجاری برای آموزش حالت‌های مختلف عاطفی به دانش‌آموزان دارای اُتیسم. ۲۸۰
- تصویر شماره ۱۲۳. نمونه‌های تجاری برای آموزش حالت‌های مختلف عاطفی به دانش‌آموزان دارای اُتیسم. ۲۸۰
- تصویر شماره ۱۲۴. حالت‌های عاطفی معلم ساخته برای دانش‌آموزان دارای اُتیسم. ۲۸۲
- تصویر شماره ۱۲۵. نشان دادن احساسات با استفاده از رنگ در متون مختلف. ۲۸۴
- تصویر شماره ۱۲۶. حذف حمایت‌های بصری به شیوه تپوگرافی. ۲۹۰
- تصویر شماره ۱۲۷. گوشه‌ای دنج و آرام همراه با امکانات ابتدایی و ساده برای کنترل محرک‌های حسی و انجام بعضی از فعالیت‌های حسی. ۳۰۹
- تصویر شماره ۱۲۸. عملکردهایی که در روش تعامل همه‌جانبه مورد توجه هستند و درمانگر در برابر آنها از خود واکنش نشان می‌دهد. ۳۵۴

- تصویر شماره ۱۲۹. الف: آغاز یک جلسهٔ مداخله‌ای به شیوهٔ تعامل همه‌جانبه. ۳۵۷ .....
- تصویر شماره ۱۲۹. ب: آغاز یک جلسهٔ مداخله‌ای به شیوهٔ تعامل همه‌جانبه. ۳۵۷ .....
- تصویر شماره ۱۳۰. الف: ارائهٔ حق انتخاب به فرد برای گزینش تقویت‌کنندهٔ دلخواه با استفاده
از روش تیچ. ۳۶۴ .....
- تصویر شماره ۱۳۰. ب: ارائهٔ حق انتخاب به فرد برای گزینش تقویت‌کنندهٔ دلخواه با
استفاده از روش تیچ. ۳۶۴ .....
- تصویر شماره ۱۳۰. ج: ارائهٔ حق انتخاب به فرد برای گزینش تقویت‌کنندهٔ دلخواه با استفاده
از روش تیچ. ۳۶۵ .....

فهرست نمودارها

- نمودار شماره ۱. انواع حمایت‌ها و هدف از ارائه آن در روش تحلیل رفتار کاربردی..... ۷۶
- نمودار شماره ۲. پیشرفت مناسب در زمانی که هدف افزایش رفتار است..... ۸۵
- نمودار شماره ۳. فقدان پیشرفت..... ۸۵
- نمودار شماره ۴. پسرفت در زمانی که هدف افزایش رفتار است..... ۸۶
- نمودار شماره ۵. مدل آموزش دارای ساخت در روش تیچ..... ۹۶
- نمودار شماره ۶. در مورد من: سازمان‌دهنده گرافیکی که به کودک کمک می‌کند تا درک درستی از خود داشته باشد..... ۱۸۸
- نمودار شماره ۷. نمودار جریانی برای توصیف سلسله مراتب یک فعالیت و یا جریان..... ۱۸۸
- نمودار شماره ۷. الف: نمودار جریانی برای توصیف سلسله مراتب یک جریان تاریخی..... ۱۸۸
- نمودار شماره ۷. ب: نمودار جریانی برای توصیف سلسله مراتب تخم‌گذاری و تولد جوجه غاز. ۱۸۹
- نمودار شماره ۸. الف: نمودار چرخشی برای نشان‌دادن فرایند تکراری و مرحله‌ای..... ۱۸۹
- نمودار شماره ۸. ب: نمودار چرخشی برای نشان‌دادن فرایند تکراری و مرحله‌ای از دانه تا سیب..... ۱۸۹
- نمودار شماره ۹. نمودار معطوف به مرکز..... ۱۹۰
- نمودار شماره ۱۰. نمودار هرمی..... ۱۹۰
- نمودار شماره ۱۱. آموزش یک مفهوم پیچیده کلامی با استفاده از نمودار..... ۱۹۱
- نمودار شماره ۱۲. آموزش اهداف سطح بالاتر آموزش برای درس علوم..... ۱۹۲
- نمودار شماره ۱۳. سازمان‌دهنده گرافیکی نشان‌دهنده خصوصیات یک دوست خوب..... ۱۹۵
- نمودار شماره ۱۴. چارت تسهیل‌کننده یادآوری عناوین و شخصیت‌های یک کتاب یا درس خاص..... ۲۱۸

- نمودار شماره ۱۵. استفاده از سازمان‌دهنده‌های گرافیکی برای افزایش توجه. ۲۶۴
- نمودار شماره ۱۶. تبدیل سازمان‌دهنده آموزشی به یک ابزار آموزشی برای تقویت یادگیری دانش‌آموزان دارای اُتیسزم. ۲۶۴
- نمودار شماره ۱۷. تبدیل سازمان‌دهنده آموزشی به یک ابزار آموزشی برای تقویت یادگیری دانش‌آموزان دارای اُتیسزم (افزایش سطح دشواری). ۲۶۴
- نمودار شماره ۱۸. نمودار مهارت‌های مناسب بصری برای افزایش سطح ارتباطات اجتماعی فرد. ۲۷۷
- نمودار شماره ۱۹. اهمیت پایه‌های ارتباط در تعامل همه‌جانبه. ۳۳۵
- نمودار شماره ۲۰. دو سناریو برای آغاز فعالیت آموزشی و یا توانبخشی به روش تعامل همه‌جانبه. ۳۳۷
- نمودار شماره ۲۱. فرایند توسعه یک هدف در روش تعامل همه‌جانبه. ۳۳۸
- نمودار شماره ۲۲. خاصیت انباشتی برنامه‌های تدوین‌شده به روش تعامل همه‌جانبه. ۳۳۹
- نمودار شماره ۲۳. پیشرفت‌های مورد انتظار در روش تعامل همه‌جانبه. ۳۴۱

فهرست فرم‌ها

- فرم شماره ۱. برنامه آموزش انفرادی سالیانه ۸۷
- فرم شماره ۲. برنامه آموزش انفرادی دوره‌ای و کوتاه مدت ۸۸
- فرم شماره ۳. برگه ارزیابی غیررسمی ۹۵
- فرم شماره ۴. طرح درس با استفاده از روش TEACCH ۱۱۱
- فرم شماره ۵. تدوین برنامه اختصاصی آموزشی با استفاده از روش پکس ۱۲۵
- فرم شماره ۶. جدول تدوین هدف برای برنامه آموزشی با استفاده از روش پکس ۱۲۵
- فرم شماره ۷. سازمان‌دهنده گرافیکی برای حمایت از مهارت خواندن یک داستان ۱۹۶
- فرم شماره ۸. برنامه‌ریزی برای تقویت حافظه ۲۳۸
- فرم شماره ۹. فرم قرارداد ۲۶۵
- فرم شماره ۱۰. برنامه نظام بانکی برای نشان دادن میزان درآمد و پس‌انداز در هر زمان ۲۷۲
- فرم شماره ۱۱. استفاده از رنگ برای نشان دادن زمان‌های ارائه تقویت‌کننده ۲۷۵
- فرم شماره ۱۲. سیاهه مورد استفاده برای انتخاب حمایت‌های بصری مناسب برای افراد دارای اُتیسزم ۲۸۵
- فرم شماره ۱۳. فرم تهیه طرح آموزش براساس روش انسجام حسی ۳۱۱
- فرم شماره ۱۴. اهداف آموزش براساس دیدگاه تعامل همه‌جانبه ۳۳۲
- فرم شماره ۱۵. اصول مرکزی برنامه تعامل همه‌جانبه در آموزش افراد دارای نقایص ارتباطی ۳۳۳
- فرم شماره ۱۶. تکرار به عنوان یکی از اصول اصلی برنامه‌های آموزشی و توانبخشی در تعامل همه‌جانبه ۳۳۳
- فرم شماره ۱۷. ثبت اطلاعات و گزارش‌نویسی در روش تعامل همه‌جانبه ۳۴۲

- فرم شماره ۱۸. برگه ثبت توصیفی رفتار ارتباطی فرد در روش تعامل همه‌جانبه..... ۳۵۵
- فرم شماره ۱۹. برگه ثبت اطلاعات پس از اتمام یک جلسه مداخله‌ای در روش تعامل همه‌جانبه
با توجه به فعالیت‌های ارتباطی مراجع در طی جلسه..... ۳۵۶
- فرم شماره ۲۰. دیدگاه ترکیبی نسبت به تدوین برنامه‌های آموزشی و مداخله‌ای..... ۳۵۸

مقدمه

در این کتاب سعی بر این است تا مناسب‌ترین و عملی‌ترین روش‌های مداخله‌ای و آموزشی برای کودکان دارای اختلالات طیف اُتیسْم معرفی شوند. روش‌هایی که کفایت و کارایی آنها در طی بررسی‌های قابل تکرار و دارای گروه کنترل به اثبات رسیده باشد. کتاب حاضر به منظور هدایت والدین، متخصصان، درمانگران و مربیان کودکان دارای اختلالات طیف اُتیسْم تهیه شده است. یکی از مشهودترین کمبودهای موجود در جامعه علاوه بر فقدان آگاهی نسبت به افراد دارای اُتیسْم، کمبود منابع علمی و تأیید شده در مورد روش‌های انجام مداخله، حمایت، تدریس و برآوری نیازهای مختلف این افراد است. روش‌ها و شیوه‌های مختلف و متنوعی برای آموزش و یا افزایش توانایی‌های حسی و حرکتی کودکان دارای اختلالات طیف اُتیسْم به‌طور اخص و کودکان دارای نیازهای ویژه به‌طور اعم، تدوین شده است. همان‌طور که پیش از این توضیح داده شد، گستره وسیعی از روش‌های آموزشی و مداخله‌ای برای کودکان قرار گرفته در طیف اُتیسْم وجود دارد، در این کتاب علاوه بر در نظرگیری این تنوع کاراترین روش‌ها، برگزیده شدند. روش‌هایی که با یکدیگر قابل ترکیب هستند و می‌توانند جنبه‌های مختلف رشد و نیازهای یک کودک دارای اُتیسْم را تحت پوشش قرار دهند. شش روش در این کتاب برگزیده و توضیح داده شدند. روش تحلیل رفتار کاربردی، روش آموزش دارای ساخت برای افراد دارای اُتیسْم و اختلالات ارتباطی (تیچ)، روش برقراری ارتباط با استفاده از مبادله تصویر (پکس)، روش انسجام حسی و در نهایت تعامل همه‌جانبه. روش استفاده از حمایت‌های بصری به عنوان یکی از مناسب‌ترین شیوه‌های آموزشی برای این گروه نیز به شکل مفصل توضیح داده شده است.

روش‌های استفاده شده در این کتاب در مقایسه با سایر روش‌های مورد استفاده برای کودکان دارای اُتیسْم از نظر علمی و عملی قابلیت اجرایی بیشتری دارند و پژوهش‌های مختلفی این امر را تأیید می‌کند. محتوای موجود در این کتاب در دو بخش عمده قابل تفکیک است؛

(۱) بخش نظری و معرفی شش روش برگزیده: هدف از تدوین این بخش کمک به والدین و مربیان برای آشنایی با روش‌های کارا و مفید برای آموزش کودکان دارای اختلالات طیف اُتیسْم است.

(۲) بخش عملی و بیان گام‌های مورد نیاز برای اجرا و تدوین برنامه‌های آموزشی عملی: پس از ارائه اطلاعات مربوط به روش‌ها، راهنمایی‌های عملی براساس روش‌های معرفی شده و ارائه طرح

درس ترکیبی با استفاده از تمام این روش‌ها چارچوب عملی برای اجرای برنامه‌ها به پایان می‌رسد. این کتاب و روش‌های معرفی‌شده آن در طی دوره‌های مختلف و با گروه‌های تخصصی آموزشی و توانبخشی و والدین کودکان دارای اُتیسْم در شهرها و استان‌های مختلف کشور آزمایش شده و براساس بازخوردهای کسب‌شده از این افراد و گروه‌ها، محتوا تغییراتی کرد و به‌روز شد. بخش‌های نظری گسترش بیشتری یافتند. این گروه‌ها در طی این دوره‌های عملی برگزار شده علاوه بر آشنایی با روش‌های مختلف، به‌طور عملی براساس هریک از روش‌های آموزش داده‌شده طرح درس و محتواهای آموزشی مختلفی تولید و تدوین کردند تا میزان تسلط خود بر روش‌ها را نشان دهند.

به یاد داشته باشید که اطلاعات ارائه شده در این کتاب تنها برای راهنمایی والدین، متخصصان و مربیان در انجام برنامه‌های آموزشی و مداخله‌ای در خانه، کلینیک و کلاس درس است و به هیچ عنوان آنان را به یک متخصص و یا صاحب‌نظر در این زمینه تبدیل نمی‌کند. برای اینکه در ارتباط با هر یک از این روش‌ها اطلاعات بیشتری کسب شود لازم است که به کتاب‌ها و منابع دیگر مراجعه شود. برای کسب توانایی اجرای برنامه‌ها به‌طور کامل لازم است که در دوره‌های آموزشی تأیید شده از جانب مراکز معتبر علمی شرکت کرد. روش‌های ارائه شده برای آموزش کودکان دارای اُتیسْم در این کتاب یکسان نیستند و هر یک می‌تواند برای فعالیت خاصی مناسب باشد. اما شیوه نگارش کتاب به گونه‌ای است که به خواننده این اجازه را می‌دهد که هر محتوایی را در قالب‌های ارائه شده قرار داد. این مربی و یا آموزگار کارآموده است که با استفاده از تجربه خود و دانش و آگاهی عملی کسب کرده پیشین، برای هر محتوا از راهکار مناسب استفاده می‌کند. لازم است در مورد دلایل انتخاب یک برنامه آموزشی مناسب و اجرای آن اندیشید. تعدادی از برنامه‌های آموزشی ارائه شده دارای توانمندی بیشتری نسبت به سایر برنامه‌ها هستند و احتمال موفقیت آنها بیشتر از سایر برنامه‌ها برای نیل به هدف خاصی است. مثلاً برای فعالیت‌های حسی و حرکتی مانند ورزش و هنر اگر از روش یکپارچگی حسی استفاده شود بهتر است و اگر برای آموزش مهارت‌های شناختی از روش‌های اصلاح رفتار استفاده شود، برنامه‌های مشخص و عینی‌تری می‌توان تدوین کرد. روش‌هایی مانند پکس و تیچ را می‌توان در خدمت سایر روش‌ها و در ترکیب با آنها مورد استفاده قرار داد تا بتوان سطح کارایی برنامه‌ها را ارتقاء داد. تعامل همه‌جانبه برای ترمیم پایه‌های ارتباط و تعامل مورد استفاده قرار می‌گیرد. و اگر به یاد بیاوریم که ناتوانی در برقراری ارتباط دوجانبه و کسب لذت از تعامل با دیگران از جمله برجسته‌ترین ناتوانی‌های افراد دارای اُتیسْم است، اهمیت این روش بیشتر مشخص می‌شود. در نهایت می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که در یک برنامه آموزشی - توانبخشی خوب و با توجه به اهداف یک حیطه خاص، ترکیبی از روش‌های آموزش داده شده در این کتاب می‌تواند بهترین راهکار مداخله‌ای در نظر گرفته شود.

سید علی صمدی

متخصص اختلالات رشدی و هوشی

مردادماه ۱۳۹۲